

**ročénka
scénografie**

sezóna 2012 – 2013

obsah

Úvod do premiér slovenskej scénografie

PRO SCENA

OISTAT

Aktivity/ activities

Výstavy

Svetový deň umenia

Showtech Berlín

Čo nám neušlo/ What haven't got away from us

Divadelná Nitra

World scenography

Prednáška Boris Kudlička

Jubilanti

Tomáš Berka

Anton Duša

Eva Farkašová

Milan Ferenčík

Mona Hafsahl

Ivan Hudák

Jozef Haščák

Miroslav Matejka

Gita Matisová

Ludmila Purkyňová

Mária Šilberská – Glondová

Naďa Šimunová

Stanislava Vaničková

Milan Čorba In memoriam

Tvorba slovenských a vybraných hosťujúcich
scénických výtvarníkov a výtvarníčok v sezóne 2012/2013

Tvorba slovenských scénických výtvarníkov a výtvarníčok
vo filme a televízii v období rokov 2012 a 2013

ÚVOD DO PREMIEN SLOVENSKEJ SCÉNOGRAFIE

Dagmar PODMAKOVÁ

Ústav divadelnej a filmovej vedy SAV

Abstrakt:

Príspevok je úvodným materiálom k premenám slovenskej scénografie od 70. rokov 20. storočia po dnešok. Autorka si v slovenskom kontexte všima rozšírenie tradičného divadelného priestoru (hládisko/javisko) o nové hracie miesta (ulica, námestie, stanica, t. j. site specific) a ďalšie zmeny, ktoré súvisia s modernizmom, postmodernizmom a transkulturalizmom v umení/divadle. Scénografia dnes využíva najmodernejšie techniky nielen na dopovedanie výpovede/posolstva, ale aj na rozbitie myšlienky, príbehu ako kontrapunkt k slovu, téme. Na jednej strane je dynamická, polyfunkčná, na druhej statická, znaková. Nové divadelné formy odrážajú dobu, v ktorej žijeme. Z divadla sa vytratil príbeh, nahradili ho obrazy, pocity, herca/performera, ktoré prezentujú jeho/ich (seba)poznanie. Scénograf je často v osobe tohto performerera, prežívajúceho dobu so „svojím“ divákom.

Kľúčové slová: scénický priestor, výtvarné riešenie, farebnosť, svetlenie, akčná, konceptuálna scénografia, znak, symbol.

Vývojové premeny slovenskej scénografie, ktorých sme v posledných dvoch desaťročiach svedkami, je potrebné skúmať z viacerých uhlov pohľadu. Jedným z nich je nepriama nadväznosť na Vychodilovu scénografickú školu vo vývinových tendenciách 70. a 80. rokov 20. storočia. Teda od znakovej, akčnej scénografie po jej (post)modernistické vnímanie (scénické písanie v priestore, scénické usporiadanie a iné), ktoré zosumarizoval Patrice Pavis vo svojom *Divadelnom slovníku*.¹ Druhým je uvedenie si hraníc, respektíve ich stierania medzi skutočnosťou a jej predstavovaním v postmodernej percepcii vzťahov, ktoré divadlo a výtvarné umenie prináša.

Arnold Aronson v štúdiu o postmodernej výprave (nie scénografii v zmysle širšieho poňatia scénického riešenia konkrétnej divadelnej/zdivadelnenej situácie) už v roku 1991 konštatuje,

že moderné javiskové výtvarníctvo je charakteristické najmä silnými metaforickými obrazmi alebo vzájomne súvisiacimi sériami „pekných“ obrázkov, pričom každý tvorca má vlastný svojrázny štýl, často narúšajúc organickú jednotu v Appiovom zmysle, zjednocujúcu herca i priestor, či narúšajúc Craigovu estetickú harmóniu vizualizácie predlohy, dramatikovho myslenia.² Najviditeľnejším prejavom modernizmu je osobitný štýl každého tvorca, ktorý odráža širší geopolitický a spoločenský kontext divákovho sveta. V strede záujmu modernizmu stojí objekt, zatiaľ čo postmodernizmus sa vzdáva záujmu o objekt. Podľa Aronsona postmodernizmus „presúva umelecké dielo od objektu k transakcii medzi divákom a objektom a ďalej ho dekonštruuje tým, že vylučuje prítomnosť reprezentatívneho objektívneho diváka.“³ Postmodernizmus sa sústredil na vizualizáciu, na novosť, na striedanie štýlov a období, vyúsťujúce do koláže, pričom neraz jedno riešenie (výprava, inscenácia) priamo či nepriamo odkazuje na iné práce, nielen divadelného umenia. Scénografické dielo už nemusí vznikáť vo vnútri divadelného organizmu, vo väzbe na iné divadelné zložky. Neopakovateľnosť prejavu individualizácie (individuality) tvorca sa prejavuje v nových formách, ako napríklad performancia, inštalácia a v ďalších druhoch vizuálnych prejavov.

Nové vnímanie scénografie v postmodernom vnímaní sveta odlišuje od predchádzajúceho obdobia cieľ a prostriedky divadla, divadelnej inscenácie v nadväznosti na priestor a očakávanie diváka. Rok 1989 neprinesol v slovenských kontextoch prelomové uvažovanie o scénografii, ani obrátenie sa chrbtom k bratislavskej scénografickej škole.⁴ Jej najväčšou devízou bola a dodnes pretrvávajúca výchova individualít, nie zrkadlový obraz pedagógov. Pedagógovia i študenti uprednostňovali funkčnosť scény, rozvíjali netradičné využívanie materiálu, svetla, farieb aj v iných ako klasických divadelných priestoroch. Charakter školy v jej začiatkoch určovala divadelná prax (prevládanie popisného, realistického poňatia úlohy scénografov a kostýmových výtvarníkov). V 60. rokoch sa už mnohí z nich inšpirovali vo svojich prácach trendmi moderného európskeho divadla. Najmä jej mladší predstavitelia začali vnímať priestor v širších koreláciách výtvarného umenia (malba, dizajn). Dnes po otvorení hraníc, vzniku a rozšírení počítačových sietí, internetových vyhľadávačov, ktoré umožňujú prístup k obrovskému množstvu informácií a údajov, online sledovaniu udalostí, sú možnosti stále širšie. Nakoľko prenikanie multimédií, videa, návrat k starým kultúram, najmä cez tanec a rituály a vzniku rôznych interkultúrnych nových významov ovplyvní človeka, spoločnosť,

2 Viac ARONSON, Arnold. *Pohľad do propasti. Eseje o scénografii*. Prel. Milan Lukeš. Praha : Divadelní ústav, 2007, s. 26. ISBN 978-807008-214-0.

3 Tamže, s. 27.

4 Katedru scénografie založil na VŠMU v roku 1951 Ladislav Vychodil, o štyri roky pribudlo kostýmové výtvarníctvo (Ludmila Purkyňová). Postupne začali pôsobiť na škole ďalší pedagógovia: Otto Šujan, Jozef Ciller, Tomáš Berka, Ján Zavorský, Stanislava Vaníčková, Helena Bezáková, Milan Čorba, z mladších Peter Čanecký, Aleš Votava a iní.

je téma pre antropológov, filozofov a sociológov. Ako súčasná (divadelná) avantgarda upúta divákov, formuje ich vzťah k umeniu a životu, zaznamená už aj blízka budúcnosť. Útek k minulosti, respektíve presah prvkov každodennosti života do javiskovej výpovede cez scénografické riešenie, prvky scény, môže na jednej strane diváka obohacovať, otvárať mu nové dimenzie uvažovania, naučiť ho vnímať reč hercovho tela. Na druhej strane popieranie akéhokoľvek druhu katarzie, emocionálne sa odpútanie od toho čo a ako sa hrá, pri sledovaní umenia (v našom prípade divadla) vyvíja na diváka tlak sústrediť sa na čistú prítomnosť bez presahu na historické súvislosti, respektíve malé dejiny jednotlivca (človeka/diváka). Takéto divadlo nevyžaduje od recipienta vnímanie v komparatívnych rovinách, ale sústredenie sa na herca (zväčša na minimalistickej scéne), na reč každej časti jeho tela a potrebu stotožnenia sa s vlnami, ktoré vysiela.

Má také divadlo v širokom poňatí budúcnosť? Nakoľko má divák záujem hľadať onen šiesty zmysel divadla, t. j. vlastného vnímania hereckého konania (tvár, detaily gest, pohybu). Mnohí inscenátori túto inscenovanú skutočnosť dopovedajú či konfrontujú filmovými dokrútkami, digitalizovanými obrazmi, ktoré sú súčasťou interaktivity vonkajšieho sveta, tvorca a spätnej reakcie na práve zobrazovanú skutočnosť (reakcia na obraz z kamery snímajúcej dianie na scéne, priestoru, v ktorom sa hrá, inštaluje).

Divadelná scénografia sa prispôsobila dobe. Tvorcovia dobrovoľne oscilujú medzi rôznymi hracími scénickými a inštaláčnymi priestormi. Od klasických kukátkových väčších i menších rozmerov, cez variabilné štúdiové prostredie, po nedivadelné (opustené stanice, často len jednorazovo použité nefunkčné priestory fabriky, voľné priestranstvá a i.), ktoré vedú k zrušeniu hranice medzi účinkujúcim a divákom. Tvorbu mladých slovenských scénografov možno nájsť vo všetkých z nich. Viacerí z nich sa vyšpecifikovali nielen na základe opakujúcich sa spoluprác s režisérmi a ďalšími členmi inscenačných kolektívov, ale aj podľa priestorov a druhu divadla (opera, činohra, bábkové divadlo a. i.) a ďalších záujmov, akými sú umelecký styling, módné show, eventy atď.

MALÁ RETROSPEKTÍVA

Slovenskú scénografiu 90. rokov až po dnes nemožno odstrihnúť od predchádzajúceho obdobia akčnej scénografie, sporej predovšetkým so 70. a 80. rokmi aj preto, že s jej prejavmi sa stretávame podnes. Scénografia sa už v tom čase dostala do interaktívneho vzťahu s hercom, ktorý predmetom na scéne dával v akcii nový význam, oživoval jeho možné (aj viacnásobné) výklady. Tak sa mobiliár, rekvizita, priestorové scénické riešenie (napr. portál, zrkadlová stavba hľadiska na javisku a iné) stávali spolu s hercom najvýraznejšou súčasťou inscenačnej výpovede. Akčná scénografia sa najvýraznejšie prejavila v štúdiových divadlách, kde bol kontakt herca s divákom bližší, kde scénografi nemuseli rušiť klasickú hranicu javiska

a hľadiska (napríklad pretiahnutím javiska do hľadiska, resp. vytvorenie hracieho priestoru na javisku). A tým boli voľné a variabilné priestory domov kultúry, kde neboli fixné sedadlá, respektíve nové hracie priestory, ktoré vznikali po úprave rôznych klubových priestorov či pivníc. Ojedinelým príkladom zo začiatku 80. rokov bolo dočasné využitie kotelne novostavby prešovského divadla.⁵

Takýto priestor odstraňoval pomyselnú stenu medzi hercom a divákom. Umožňoval tvorcom slobodnejšie sa vyjadrovať, uniknúť z realistického vnímania funkcie scénografie, respektíve jej opisnosti. Stával sa inšpiráciou pre riadenú improvizáciu, ako sme bývali často svedkami na predstaveniach českých štúdiových divadiel. Hra s textom, rekvizitou, kostýmom ponúkala varianty výpovede, rôzne asociácie, súčasťou čoho boli aj významové premeny kostýmu a využívanie nových materiálov.

Ako sme už neraz písali, slovenské divadlo nemalo štúdiové scény (okrem Malej scény SND) a viaceré pokusy premeniť takéto priestory na „repertoárovú“ scénu, ako sa stalo v Čechách, zlyhali z prostých dôvodov. Slovenské divadlo malo nedostatok mladých tvorcov,⁶ a preto bol o nich v tradičných kamenných či zájazdových súboroch veľký záujem. Ak aj vznikali v divadlách pokusy o štúdiové inscenácie/projekty v rámci voľného času tvorcov, zaujímavé nielen objavnou dramaturgiou, prevádzkovým mechanizmom zájazdových divadiel ich tvorcov natoľko vyťažil, že postupne utlmovali tieto aktivity.⁷ Ale napríklad v Martine a Nitre mali mladí tvorcovia možnosť zúčastňovať sa s invenčnými režisérmi i výtvarníkmi na zaujímavých projektoch aj v rámci materských scén. Najpresvedčivejším dôkazom bola väčšia časť produkcie trnavského divadla (od roku 1974).⁸

Základom akčnej scénografie je tímová práca predstaviteľov viacerých inscenačných zložiek. Túto podmienku napĺňali všetky umelecké smery nasledujúcich desaťročí (od rôznych druhov avantgárd po rôzne izmy poslednej tretiny 20. storočia a na začiatku tretieho milénia). Máme na mysli nevyhnutnú spoluprácu dramaturga (nielen vo význame postu, ale aj divadelnej zložky inscenačnej výpovede, ktorá sa od 90. rokov pomaly vytráca), režiséra a scénografa (neraz v jednej osobe aj kostýmového výtvarníka) často s rovnakým hereckým základným kolektívom. Hoci slovenská scénografia bola a vlastne je dodnes viazaná na tradičný

5 Nezabudnuteľná inscenácia Šulajovej dramatisácie Ballekovho *Pomocníka* (Divadlo Jonáša Záborského – Štúdio 83, 1979).

6 Herecká tvorba sa v 70. a v 80. rokoch dala na Slovensku študovať len na Divadelnej fakulte VŠMU. Absolventi konzervatórií sa v profesionálnych divadlách uplatnili len sporadicky. Na Janáčkovej akadémii múzických umení v Brne vyštudoval herectvo napríklad Maroš Kramár.

7 Zásadne mimo Bratislavu, t. j. Slovenského národného divadla a Novej scény.

8 Pozri viac PODMAKOVÁ, Dagmar. Slovenské divadlo v netradičných štúdiových priestoroch v 70. a 80. rokoch 20. storočia. In *Slovenské divadlo*, 2006, roč. 54, č. 3, s. 402 – 416. ISSN 0037-699X.

„kukátkový“ divadelný priestor (tzv. priezorové divadlo), jej najvýraznejší predstavitelia vtedajšej mladej generácie sa formovali v prostredí štúdiových scén. Zo starších napríklad Jozef Ciller a Ján Zavorský v Divadle na provázku najmä v spolupráci s režisérom Petrom Scherhaufrom, ale aj s inými režisérmi. Neskôr tieto skúsenosti preniesli buď do „domáчих“ divadiel, alebo pokračovali aj na projektoch iných súborov. Brnianska výstavná sieň Domu umenia, ktorá mala obdĺžnikový pôdorys, ponúkala voľné scénografické riešenie hereckých akcií. Inscenácie začínali nezriedka už vo vstupnej hale či na schodisku.

Najčastejším využívaným stavebným prvkom výpravy boli praktikáble, ktoré neraz slúžili aj ako hľadisko (na nich sedávali diváci), látkové závesy, paravány a bodové reflektory. Čoraz častejšie stieranie hranice javiska a hľadiska, dôraz na interaktivitu hercov z východiskovej stredovej pozície, vyžadujúcich reakcie diváka (viac či menšou agresivitou) sa skrze scénickú a hereckú interpretáciu dramatického textu stávalo miestom slobodnej výpovede v uzavretej spoločnosti. Týmto sa ciele interaktivity v čase akčnej scénografie odlišujú od ponímania interaktivity súčasného divadla. V tom čase mali tvorcovia v krajinách socialistického tábora spoločného nepriateľa, aj cieľ: prostredníctvom divadla (divadelnej výpovede, metafory, scénického prvku) vyjadriť vlastný názor k praktikám „politického“ štátu, túžbu po slobode. Dnes, v čase umeleckej nezávislosti, ide skôr o vnútornú slobodu jednotlivca, návratu ku koreňom života a kultúry.

Nie náhodou práve v Divadle na provázku (dnes Divadlo Husa na provázku) sa oficiálne hlásili k nepravdivosti divadelného priestoru, dramaturgie, réžie, herectva. Ako píše Peter Scherhauf, pojem „scénografia v nepravdivom priestore“ zahrňovala „nepravdivé inscenovanie v priestore; priestor nepravdivého inscenovania; nepravdivý priestor inscenovania; inscenovanie v priestore nepravdivosti; priestor inscenovania nepravdivosti.“⁹

Dnes by sme týmto pojmom mohli pomenovať väčšinu produkcií mimo oficiálnych scén. V 90. rokoch vzniklo viacero inscenácií mimo kamenných budov divadla, respektíve pre divadlo určených (napr. šapitó Teatra Tatru). Obnovili sa scénické pásma, výjavy v sakrálnych priestoroch, spojených s biblickými príbehmi, pochôdzkové divadlo, projekty na uliciach (časť Scherhaufrovho prešovského projektu „*Kemu ce treba '91*“ či košického projektu jeho žiakov *Bocacius '98*), rôzne typy happeningov. V poslednom desaťročí sme už aj na Slovensku svedkami pravidelných „exteriérových“ inštalácií, performancií, inscenácií vytvorených pre daný priestor. Spomeňme napríklad široké aktivity občianskeho združenia Stanice Žilina-Záriečie,

ktoré sa už rozširujú aj mimo upravenej, resp. zrekonštruovanej nepoužívanej budovy stanice. Práve miesto realizácie je súčasťou scénografického riešenia v súčinnosti s výpoveďou. Na začiatku opustenia tradičných sál a „kamenných“ budov stál práve Peter Scherhauf, ktorý so súborom Divadla Jonáša Záborského ukázal možnosti vytvorenia hracích priestorov na chodbe divadla, v jeho zákulisí alebo jednoduchým členením mini príbehov či scénovaním udalostí v menších priestoroch pre pár divákov. Obrátený postup, kde neposúvali dej herci, ale diváci, ktorí sa premiestňovali z kóje do kóje, kde ich čakalo niečo nové, zatiaľ čo herci niekoľkokrát opakovali tú istú scénu pre novú skupinku, pripomínalo oživené výjavy múzea, ale s novým, súčasným výkladom a posolstvom. Pre divadelníkov, zvyknutých na niekoľkotýždňový skúšobný proces, odkryl scénické čítanie či pouličné produkcie, sčasti aj so zapojením verejnosti, kde sa tiež posúval divák, ale už v reálnom priestore a čase spolu s okoloidúcimi nedivákmi, teda nie pred skrytými oživenými „exponátmi“. Takéto produkcie sú neopakovateľné, autentické a závisia od mnohých vonkajších vplyvov (aktuálne politické udalosti, (ne)prípravenosť diváka odčítať posolstvo a jednotlivé znaky inscenátorov/performistov).

Divadelní pamätníci, nielen historici, často zvyknú spomínať na otvorené divadlo v uzavretej spoločnosti (t. j. v období normalizácie). Keď popri umeleckej šedi vznikli silné divadelné výpovede, ktoré sa nestavali len proti konvenciám popisného realizmu. Rozvíjali obrazotvornosť diváka skrze gesto a zvukovú moduláciu prehovoru nadobúdali staré texty nové významy, neraz viac či menej skrytého politického odboja. V českej divadelnej kultúre zohrávali divadelníci čoraz väčšiu politickú úlohu. Silnou zložkou týchto inscenácií bola práve scénografia. Pripomeňme brniansku inscenáciu *Bratov Karamazovcov* (1981, Divadlo na provázku, réžia Peter Scherhauf, scénografia Ján Zavorský), postavenú ako rekonštrukciu príbehu. Otvorený priestor sály Domu umenia mesta Brno umožnil vytvoriť prostredie, v ktorom sa začal odohrávať príbeh. Základný hrací priestor tvorili stoly a stoličky krčmy nízkej cenovej kategórie, kde pred príchodom divákov už pri stoloch sedeli herci v úlohe štamgastov popíjajúcich pivo, ku ktorým sa pridali aj niektorí diváci (väčšina sedela na stoličkách okolo). O chvíľu sa herci i diváci stali aktívnymi účastníkmi hraného policajného zásahu. Svet zvonku zasiahol do každodennej reality. V tomto priestore sa odohrávali aj scény zo súdnej siene, ktoré napríklad so skrinkami, pripomínajúcimi kartotéky archívov bezpečnosti, ako aj pohyblivou podlahou, konfrontovali divákov s normalizačnými praktikami, o ktorých sa vedelo, ale nie každý ich priamo na sebe zažil.¹⁰

Nepravdivá dramaturgia i nepravdivá scénografia ovplyvňovali viacerých mladších tvorcov zo Slovensku. Sústredili sa na nové významové roviny textov, respektíve na viacvrstvosť

9 SCHERHAUFER, Peter. Od scénografie v nepravdivom divadelnom priestore k projektu variabilného divadelného komplexu. In *Slovenské divadlo*, 1999, roč. 47, s. 347. ISSN 0037-699X. Práve sem aj podľa Scherhaufera možno zaradiť inscenácie, projekty, vytvorené mimo miesta divadla, t. j. pouličné, projekty na tému *CESTY* a iné.

10 Pozri aj ZAVARSKÝ, Ján. Nedopovedaná výzva. In *Slovenské divadlo*, roč. 47, 1999, s. 334 – 335.

autorských textov. Postupne vznikli stabilné pracovné tímy scénografov s režisérmi (neraz aj s dramaturgami) najmä na pôde domácich divadiel. Jozef Ciller vytvoril tandem najmä s Lubomírom Vajdičkom v Martine, neskôr v Bratislave. Ján Zavarský v trnavskom divadle si rozumel s Blahom Uhlárom, s ktorým spolupracovala aj Mária Zubajová, kým s Jurajom Nvotom zas Mona Hafshal. Vo Zvolene to boli Rastislav Bohuš a Andrej Turčan, pričom Bohuš pracoval aj s inými režisérmi, v Nitre Milan Ferenčík s Jozefom Bednárikom, v Košiciach Štefan Hudák so Štefanom Olhom a Jozefom Prázmárim v amatérskom experimentálnom Malom divadelnom štúdiu. Tomáš Berka na Novej scéne spolupracoval so staršími i mladšími režisérmi v rôznych priestoroch (od veľkej sály cez Štúdio NS po nedivadelný priestor Domu Československo-sovietskeho priateľstva Darnica na bratislavskom sídlisku Štrkovec, kde z prevádzkových dôvodov jeden čas musel hrať Poetický súbor Novej scény).

Väčšina divadelných sál sa nedala a ani dnes sa nedá uspôsobiť na variovanie hracieho a diváckeho priestoru. Preto akčná scénografia nebola univerzálnou, najmä na veľkých javiskách. Scénografi aj v opere čoraz viac pracovali s členením priestoru, novými materiálmi, obraznosťou, využívajúc technické možnosti operných domov (dnešnej Historickkej budovy SND, ako aj sála opery a baletu Novej budovy SND). Milan Ferenčík po skúsenosti s Bednárikovým videním totálneho divadla cez dôležitú funkciu farby začal vnímať scénografiu operných diel dynamickejšie a funkčne, využívajúc najmä výraznú prácu s farebným svietením. Opera umožnila scénografom horizontálne variovať väčší priestor, prekrývať viaceré významové roviny.

POHLAD DO SÚČASNOSTI

Od 90. rokov akčná a scénografia ustupuje, ale nevzdáva sa konceptuálneho myslenia. V nových spoločenských súvislostiach zastáva dôležité miesto prázdny priestor (scéna), ikonickosť (znak), farba, herec neraz v úlohe performera, ktoré vyžadujú (sústredenú) divákovu predstavivosť. Prácu väčšiny slovenských scénografov možno rozpoznať podľa príznačných znakov. Pritom určujúci nie je priestor, ale skôr tímová spolupráca a typ scénického umenia, t. j. inscenácia, performancia, inštalácia, happening, event atď. Aj v posledných dvadsiatich rokoch sa vytvorili staronové, respektíve nové tímy režisérov so scénografmi a kostýmovými výtvarníkmi, už viac-menej čitateľné, najmä podiel scénografa. Podľa základných prvkov mobiliáru (archetypálne scénické znaky) nielen v tradičnom slovenskom prostredí (stôl, stolička, posteľ, najmä priechodná skriňa, lampa), materiálu (drevo, papier, svetlo, často prenikajúce cez dosky, uschnuté lístie/strom, voda, zrkadlo), ich (pre)svietením, často „rozbitím“ scénografickej stavby ako znaku deštrukcie spoločnosti, oslobodenie sa od zaužívaných pravidiel, istého druhu mýtov, ktoré vedie k otvoreniu voľnosti, slobode, dekódujeme napríklad Jozefa Cillera. Pri ohraničenom, časovo sa vyvíjajúcom priestore, využívajúcom dvere, rovné či šikmé (pohyblivé) plošiny, resp. ich spojenie do perspektívy v súčinnosti s jemným farebným

svietením priestoru a rekvizít v tradičnom priestore vieme prečítať Jána Zavarského, ktorý ponúka režisérovi myšlienkovú líniu viacvýznamovej výpovede.

V súčasnom divadelnom umení vnímame posun funkcie scénografie od uchopenia priestoru v istom dramaturgicko-režijnom inscenačnom výklade textu, t. j. obrazu a hereckej akcie/interpretácie k scénografii vizuálnej a koncepcnej jednoty. Prejavuje sa minimalizmom scénickej výpravy, na druhej strane spojením navonok nesúrodých prvkov a materiálov. Aronson v 90. rokoch píše, že „svetlo zdôrazňuje skôr juxtapozíciu a kontrast ako organickú jednotu“.¹¹

V divadelných prejavoch prevláda novosť aj vo forme vizualizácie priestoru a prejavu, najmä vstupom digitálnych médií (pasívneho premietania obrazu či vstupom inscenátorov do deja cez priame snímanie javiskovej akcie a zároveň jeho premietanie – rozvinutý princíp Laterny magiky), a to – k divadlu vizuálnych umení. Nové paradigmy života súčasnej spoločnosti, jej hodnotového rebríčka sa odrážajú v nových inscenačných modeloch dynamiky a rýchlych premien nezávisle od hercovej akcie. Nepremieta sa už len na horizont, ale aj na bočné steny. Obraz televízneho vysielania ako prvok každodennosti sa stáva súčasťou inscenácie (*Psota Divadlo Pôtoň*, 2012). Priamy prenos z výstupov opery zas spoločenskou udalosťou pre solventných klientov, tu v úlohe stále prítomných komparzistov na javisku, ktorí sú súčasťou inscenácie: tzv. priama a sprostredkovaná realita (videoprojekcia *Barbier zo Sevilly*, Opera SND, 2013, scénograf Pavel Borák). V performanciách Slávy Daubnerovej performerka premieta zábery staršieho či simultánne nasnímaného obrazu, ktorými dopĺňa a znásobuje situáciu (napr. *Hamletmachine*, 2007, M. H. L., 2010, obe Divadlo P.A.T, Prievizda). Zvýraznenie premien hodnotí sa na javisku prejavilo aj viacerými funkčnými televíznymi obrazovkami a počítačmi. Nežijeme len v ére prázdnoty, ale aj kontrastov. Bohato vysvietené javisko, časté používanie luminiscenčného svetla, veľkých laserových show a i. inokedy vystrieda hmla, dym, zámerne málo osvetlená scéna. Podľa Aronsona je to, čo na javisku nevidíme, možno len tušíme, rovnako dôležité ako to, čo vidíme.¹²

Okrem zložitého horizontálneho (neraz i vertikálneho) členenia javiskového priestoru na viacero menších otvorených priestorov (kompozícia pár schodov, podest, napríklad *Jej Pastorkyňa*, DJZ Prešov, 2007), začali scénografi najmä na veľkých scénach znižovať hrací priestor (stláčať z troch strán steny, resp. znižovať výšku). Už M. Ferenčík, neskoršie ďalší (Aleš Votava, Alexandra Grusková, J. Zavarský a i.) využívali bohatosť farieb: módnou kráľovskou modrou až kobaltovú, D. Poláčkovou označovanou za digitálnu modrou,¹³ ako napr. práce

11 ARONSON, Arnold. Ref. 2, s. 49.

12 Tamže, s. 50.

13 POLÁČKOVÁ, Dagmar... od praktikábla k digitálnemu obrazu. In *Slovenská scénografia po roku 1989 / Slovak Scenography after Year 1989*. Katalóg k výstave. Bratislava : Divadelný ústav, 2009, s. 17. ISBN 978-80-89369-08-9.

A. Votavu (*Tosca*, ND Praha, 2000; *Les*, Divadlo Astorka Korzo '90, 1997; *Búrka*, Činohra SND, 2000 so zakomponovaním labyrintu z hydraulických zdvíhacích stolov), ktorá ako studená farba znásobuje hĺbku priestoru neraz zasvieteného aj na červeno. Alebo jasná teplá červená farba, ktorá priestor skôr sploštuje a zvýrazňuje kontrast s bielou, čiernou, symbol, znak (Gruskovej *Macbeth*, DAB Nitra, 1999), často aj jej rôzne odtiene, napr. v maskách Miloša Karáska (*Impasse*, Divadlo Stoka, 1991) a ďalšie.

Kontrastne k tejto farebnosti pôsobí používanie bielej a čiernej farby, respektíve ich spojenie (napr. *Ivanov* Vladimíra Čápa, SKD Marin 2006, prešovská *Jej pastorkyňa* Anity Szökeovej, *Anna Karenina*, Činohra SND, 2009, *Piargy*, DAB Nitra, 2008 obe Jaroslav Valek). Viacerí scénografi sa prikláňajú k striedmosti farieb (čierna, hnedá, biela, béžová, bledo tyrkysová) až po širšiu škálu (Tom Ciller, Pavol Andraško, Eva Rácová, Peter Janků, Jaroslav a Miroslav Daubravovci, Marek G. Šafárik a ďalší).

Nové divadlo postupne vyčlenilo pojem mainstreamu a experimentu, otvorilo tému tzv. nového čítania. Ako zo strany tvorcov (textu/predlohy), tak aj percipientov (vnímateľov, nielen príjemcov/recipientov). Zvýraznilo priestorové videnie s premenlivosťou znaku na farebnej ploche s významnou funkciou svetla (na veľkých javiskách – Zavarského *Plánka*, DAB Nitra, 1996; A. Votava – *Višňový sad*, Činohra SND, 1996; Boris Kudlička *Orfeus a Eurydika*, Opera SND, 2008). Votava tvoril aj pre malý priestor (napr. GUnaGU), pričom návrh vždy oživil nejakou pútavou maličkosťou: napríklad v *Lese* na pozadí modrého horizontu pri skoro prázdnej scéne vytvoril malé okienko do presvetleného lesa ako svetlo života/nádeje na lepší život, či niečo nedosiahnuteľné alebo nepodstatné. Na druhej strane vidíme aj zveličenie, zvýraznenie obľudnosti spoločnosti (v nábytku, kostýmoch), ktoré vo výtvarnom stvárnení osciluje na osi preexponovanosti, pravdivosti a dekodovateľného znaku a môže vyvolať úsmev nad inými kultúrami (Martin Kotúček v inscenácii *Pohania*, Činohra SND, 2012).

Prejavy globalizácie a ekonomickej krízy sa premietajú aj do scénografických prvkov. Scénograf Tom Ciller v hre *Oblaky* starogréckeho dramatika Aristofana (Činohra SND, 2012) aktuálne reagoval na najvážnejšiu európsku dlhovú krízu v Grécku, ktoré dostalo viackrát ekonomickú pomoc zo spoločného európskeho balíka, keď ako súčasť scény navrhol veľký billboard so sloganom „Myslite s nami na budúcnosť – Investujte v Grécku“. S písmenami sa ďalej akčne pracovalo, dostávali nové významy.

Nové divadlo sa pomaly vracia k príbehu. Po rokoch ukazovania života, vnímania, poznania, sústreďenia sa na prezentáciu (seba)poznania (človeka) prostredníctvom jeho deštruktívneho myslenia/konania, prichádzajú silné témy minulosti i súčasnosti. Ponúkajú výtvarníkom možnosť pracovať s kontrastom reality (témy, scénografických prvkov/znakov) a imaginácie s cieľom viacvrstvových kontextov. Jednou z najsilnejších scénografických výpovedí posledného obdobia prostredníctvom symbolu a znaku je riešenie Taboriho hry *Matkina guráž* (Činohra SND, 2012) ako príklad symbiózy jednoduchosti a sily symbolu/znaku. Tom Ciller na znásobenie hrôzy vzniku, krutosti a následkov nacistickej ideológie využíva tri základné

farby: bielu, čiernu a červenú, ktoré spolu s kovovými formami vizualizujú symboly fašistickej ideológie, preliatej krvi, kynoženia národov. Scénograf v strede malej scény vytvoril kruh, ktorý postupne traja prisluhovači jednej ideológii systematickým vrstvením farieb jemného štrku vytvoria dvojfarebný symbol hákového kríža ako súčasť vlajky nacistického Nemecka, na ktorej sa odohráva ďalší dej. Pedantne vybudovaný znak/symbol matka jedným pádom zničí.

Vrchol chudoby spojený s morálnym a emocionálnym rozpadom rodiny v inscenácii *Psota* (Divadlo Pôtoň Bátovce, 2012) scénografka Zuzana Formanová vyriešila stenou z množstva starých chladničiek, kde každá z nich má svoju funkciu. Sploštený priestor za ich dverami je plne funkčný (televízor – prejav každodennosti/konzumu, sprcha, spáľňa rodičov a detí, pripomínajúci ležadlá vo vozni, skrinka na odkladanie zásob atď.). Minimálny životný priestor ako znak chudoby, hoci posolstvo tejto inscenácie, ktorá vznikla na základe sociologických výskumov má širšie presahy.

V roku 2009 pripravil Divadelný ústav výstavu o slovenskej scénografii a divadelnom plagáte *Šiesty zmysel divadla / Slovenská scénografia a divadelný plagát po roku 1989*. Názov „šiesty zmysel“, lákal predstavivosťou, novým poznaním, dozvedieť sa viac ako ponúka ostatných päť zmyslov. Pivničným priestorom Esterházyho paláca Slovenskej národnej galérie v Bratislave chýbalo svetlo v zmysle symbolu, otvárania sa. Umelé osvetlenie, v posledných častiach expozície slabšie, prispôbené na pozeranie videí, látkové moderné sploštené kreslá pri zemi určené vari len pre tých mladších, nemožnosť staršej panej správne pri korigovaní nastavenia zvuku videa/inštalácií scénografov a kostýmových výtvarníkov o sebe/svojej práci, sa bez návštevníkov, rečí usporiadateľov a fotoaparátov javil ako víťazstvo formy nad obsahom. Inštalácia bizarného obrazu slovenskej scénografie za uplynulých dvadsať rokov zjednodušila ich prácu v zrkadle súčasného divadelného umenia.

Štúdia Dagmar Podmakovej ÚVOD DO PREMIEN SLOVENSKEJ SCÉNOGRAFIE vyšla v časopise Slovenské divadlo, roč. 61, 2013, č.2., vznikla v rámci projektu APVVV. V Ročenke scénografie 2012/2013 je uverejnená so súhlasom autorky a šéfredaktora časopisu Slovenské divadlo Andreja Matašíka.

PRO SCENA SLOVENSKÁ SCÉNOGRAFICKÁ SPOLOČNOSŤ,

Písal sa rok 2008, bola jeseň a uskutočnilo sa veľa rôznych podujatí, na ktorých sme sa viacerí scénickí výtvarníci zúčastnili. Boli sme radi, že sa vidíme, mali sme množstvo spoločných tém, tak sme pri víne vymysleli, že si založíme občianske združenie. Naše prvé Valné zhromaždenie sa konalo 12. 12. 2008. Stretlo sa nás asi tridsaťpäť a pri kapustnici sme založili občianske združenie PRO SCENA. Dohodli sme sa na tomto štatúte:

PRO SCENA je dobrovoľné, otvorené a nezávislé občianske združenie, založené ako profesionálno-stavovské združenie fyzických a právnických osôb činných v umeleckých, umelecko-remeselných, technických a teoretických profesiách pôsobiacich v oblasti divadla, filmu a televízie. Naša organizačná štruktúra je nasledovná:

NÁZOV: PRO SCENA-SLOVENSKÁ SCÉNOGRAFICKÁ SPOLOČNOSŤ,
občianske združenie profesionálnych scénografov a technikov

identifikačné číslo: 42139384
právna forma: 701 združenie
hlavná činnosť: 94120 činnosti profesijných členských organizácií
dátum vzniku: 25. 02. 2009 MV SR: VVS/1-900/90-33493 v znení zmien: 28. 08. 2012
MV SR: VVS/1-900/90-33493-2

Orgány združenia: **ČLENSKÉ ZHROMAŽDENIE**

RADA ZDRUŽENIA predseda: PETER ČANECKÝ

podpredsa: JAROSLAV VALEK

asistent predsedu, kancelária: NAĎA ŠIMUNOVÁ

ČLENOVIA RADY ZA SEKcie

scénografická: JURAJ FABRY

kostýmová: EUDMILA VÁROSSOVÁ

bábkarská: ANNA CIGÁNOVÁ

televízna a elektronický film: LUBICA JARJABKOVÁ

technologická: MÁRIA ZUBAJOVÁ

edukačno-teoretická: MIROSLAV DAUBRAVA

KONTAKT: PRO SCENA Tomášikova 50/A, 831 03 Bratislava – Nové Mesto, SR

proscena@gmail.com, www.proscena.sk

NAĎA ŠIMUNOVÁ simunova@gmail.com +421944133709

Naším poslaním je organizovanie odbornej a stavovskej platformy pre profesie pôsobiace v oblasti scénografie, kostýmového výtvarníctva, architektúry, ich teórií, ako aj všetkých divadelných, televíznych, a filmových techník vizuálneho, remeselného a technického charakteru, podpora odborného rastu a prezentácia členov združenia, koordinácia spolupráce členskej základne a štátnej správy a poradenstvo v odborných otázkach.

PRO SCENA SLOVAK SCENOGRAPHIC CORPORATION,

It's been autumn of year 2008 and there have been many various events which many of us, scenic designers have attended. We've been glad to see each other and we've had a number of common topics so while enjoying a few glasses of wine together we have come up with an idea to establish a civil association of scenic designers. Our first general meeting took place on December 12, 2008. About 35 of us have met and while having a traditional Christmas soup, we have established a civil association called PRO SCENA. We have agreed on the following statute:

PRO SCENA is a voluntary, open and independent civil association established as a professional-corporative association of personal and legal entities active in fine arts, arts and crafts, technical and theoretical professions working in the field of theatre, film and television. Our organization structure is following:

Name PRO SCENA-SLOVAK SCENOGRAPHIC SOCIETY,
a civil association of professional scenographers and technicians

Identification nbr: 42139384
Legal form: 701 združenie
Main activity: 94120 činnosti profesijných členských organizácií
Date of formation: 25. 02. 2009 MV SR: VVS/1-900/90-33493
As amended by the changes: 28. 08. 2012 MV SR: VVS/1-900/90-33493-2

Authorities of Association: **MEMBER ASSEMBLY ASSOCIATION COUNCIL**

President: PETER ČANECKÝ

Vice president: JAROSLAV VALEK

Assistent of president, office: NAĎA ŠIMUNOVÁ

MEMBERS OF COUNCIL / SECTION

Scenographic: JURAJ FABRY

Costume: EUDMILA VÁROSSOVÁ

Bachelors: ANNA CIGÁNOVÁ

Television and electronic film: LUBICA JARJABKOVÁ

Technological: MÁRIA ZUBAJOVÁ

Educational-theoretical: MIROSLAV DAUBRAVA

CONTACT: PRO SCENA Tomášikova 50/A, 831 03 Bratislava – Nové Mesto, SR

proscena@gmail.com, www.proscena.sk

NAĎA ŠIMUNOVÁ simunova@gmail.com +421944133709

Our mission is to organize a professional and corporate platform for active professions in the field of scenography, costume design, architecture, their theories as well as all the theatrical, television and film techniques related to visual, handcraft and technical type, support of professional development and presentation of the association members, coordination of membership basis cooperation, state administration and consulting in specialized enquiries.

OISTAT CENTRUM NA SLOVENSKU

Prioritou PRO SCENY bolo obnovenie členstva v medzinárodnej organizácii scénografov, divadelných technikov a architektov pri OISTAT. OISTAT je medzinárodná organizácia scénografov, divadelných architektov a technikov, ktorá bola založená v roku 1968. Základnou činnosťou OISTAT je práca v šiestich výboroch: ARCHITEKTÚRA, VZDELÁVANIE a ŠKOLSTVO, VÝSKUM, SCÉNICKÝ DIZAJN, PUBLIKÁCIA a KOMUNIKÁCIA, TECHNOLÓGIA.

Jedným z iniciátorov, zakladateľov a tiež dlhoročným prezidentom bol profesor Ladislav Vychodil. Bývalé Československo bolo jej významným členom a vzorom pre celý svet. Udalosti za posledných dvadsať rokov sa vyvinuli tak, že Slovensko o toto členstvo prišlo. Na PQ11 v Prahe sa naše združenie prezentovalo pred komisiou a s veľkým potešením na obidvoch stranách nás akceptovali ako čakatelov, ktorých

činnosť budú sledovať dva roky.

V septembri 2013 výbor OISTAT organizoval v Cardiffe – Walese svoje výročné stretnutie. PRO SCENY sa zúčastnila na tomto významnom mítingu s cieľom potvrdiť členstvo. Po prezentácii slovenskej scénografie a PRO SCENY Zuzanou Hudekovou, výbor a prezident OISTAT dali hlasovať odbornému publiku v sále o našom definitívnom prijatí. Videli sme len zelené papiere nad hlavami voličov, čo znamenalo ÁNO. Slovensko má konečne za svoje miesto v OISTAT, ktoré mu s pamiatkou na pána profesora Ladislava Vychodila právom patrí.

Sme veľmi radi a uvedomujeme si, že je to pre nás cesta, po ktorej treba ísť ďalej, vyššie, dopredu. Bol to nezabudnuteľný pocit.

OISTAT CENTRUM NA SLOVENSKU

President – Peter Čanecký

General manager – Zuzana Hudeková, +421908 585417, zuzuhudek@gmail.com, contact person with OISTAT

Other, Office – Naďa Šimunová, contact person in Slovakia

Architecture – Ján Ptačin

Education – Ján Kocman, Marek Gašpar Šafárik

History and theory, and Publication – Dagmar Podmaková, Miroslav Daubrava

Technology – Jakub Kováč, Ján Ptačin, Ondrej Zachar

Scenography and Costume – Zuzana Hudeková, Marek Gašpar Šafárik, Naďa Šimunová

Lighting – Ján Ptačin, Ondrej Zachar

16

OISTAT CENTER IN SLOVAKIA

The priority of PRO SCENY has been to renew a membership within the international organization of scenographers, theatre technicians and architects in OISTAT.

OISTAT is an International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians has been established in 1968. The basic activity of OISTAT is working in six councils: ARCHITECTURE, EDUCATION, RESEARCH, SCENIC DESIGN, PUBLICATION AND COMMUNICATION, and TECHNOLOGY.

One of the initiators, founders and the long-term president was Professor Ladislav Vychodil. The former Czechoslovakia has been an important member and an example for the whole world. The events within a last twenty years have evolved so that Slovakia has lost its membership. At PQ11 in Prague, we have presented ourselves in front of the committee and they have accepted us with a great pleasure on both sides as candidates, whose activities will be monitored for the next two years.

In September 2013, OISTAT committee has organized its annual meeting in Cardiff, Wales. PRO SCENY has participated in this important meeting with its goal to confirm the membership. After the presentation of Slovak scenography and PRO SCENY by Zuzana Hudeková, a committee and president of OISTAT put a professional audience to vote regarding our final acceptance. We've seen only green papers over the voters' heads, which meant YES. Slovakia finally has its place in OISTAT, which rightfully belongs in the memory of Mr. Professor Ladislav Vychodil.

We are very glad and realize that this is the path along which we need to go further, higher, forward... It's been an unforgettable feeling.

SLOVAK CENTER OISTAT

President – Peter Čanecký

General Manager – Zuzana Hudeková, +421908 585417, zuzuhudek@gmail.com, contact person with OISTAT

Other, Office – Naďa Šimunová, contact person in Slovakia

Architecture – Ján Ptačin

Education – Ján Kocman, Marek Gašpar Šafárik

History and theory, Publication – Dagmar Podmaková, Miroslav Daubrava

Technology – Jakub Kováč, Ján Ptačin, Ondrej Zachar

Scenography and Costume – Zuzana Hudeková, Marek Gašpar Šafárik, Naďa Šimunová

Lighting – Ján Ptačin, Ondrej Zachar

AKTIVITY ROČENKA 2013

Rok 2013 sme začali vydaním Ročenky scénografie 2011/2012. Tento projekt oboznamuje profesionálnu aj laickú verejnosť o produkcii umeleckých profesií scénograf a kostýmový výtvarník. Zahŕňa všetky scénografické výkony v slovenských a zahraničných divadlách, TV a filme. Zároveň prezentuje činnosť PRO SCENY. Ohlasy boli pozitívne, presvedčili sme sa o tom aj na konferencii OISTAT v Cardiffe.

ACTIVITIES YEARBOOK

We have started a year 2013 by publishing a Scenographic Yearbook 2011/2012. This project informs professional as well as non-professional community about production of artistic profession of scenographic and costume designers. It includes all scenographic achievements in Slovak and foreign theatres, TV and film. At the same time, it presents activities of PRO SCENA. Responses were positive; we have also evidenced it at the OISTAT conference in Cardiff.

VÝSTAVA

Ďalšou významnou udalosťou, na ktorej sme participovali, bola aj výstava – MILAN FERENČÍK: Scénografia, ktorú autor zrealizoval ako autobiografickú príležitosť svojho jubilea, oslavy šesťdesiatín. Výstava mala vernisáž v stredu 6. marca o 18,00 hod. v priestoroch veľkej sály SVU – v GALÉRII UMEĽKA. Kurátorom výstavy bol Miroslav Daubrava.

EXHIBITION

Among other significant events, in which we have participated, has also been an exhibition – MILAN FERENČÍK. The author executed a scenography as autobiographical on the occasion of a celebration of his sixtieth anniversary. The exhibition had a vernissage on Wednesday, March 6, at 18:00, in the premises of Great Hall SVU – UMEĽKA. A curator of exhibition was Miroslav Daubrava.

VALNÉ ZHROMAŽDENIE

Rada združenia PRO SCENA sa stretáva v pravidelných intervaloch, výročne máme Valné zhromaždenie, kde zhodnotíme uplynulý rok a stanovíme si priority a ciele na nasledujúci. Tento rok to bolo 19. 4. 2013 v priestoroch VŠMU na katedre scénografie.

GENERAL ASSEMBLY

The association council of PRO SCENA has been meeting on regular basis, annually at General assembly where we evaluate the previous year and set the priorities and goals for the upcoming one. This year it took place on 19. 04. 2013 at the premises of VŠMU, department of scenography.

SVETOVÝ DEŇ UMENIA SVU sa pripojila k Svetovému dňu umenia prezentáciou činností svojich združení a aj všetkým, čo s vizuálnym umením súvisí. Je to vlastne deň (15. apríl), keď sa narodil Leonardo da Vinci. PRO SCENA sa prezentovala na tomto významnom podujatí ukážkou z výstav ŠUJAN a HANÁK a KOCKY/CUBES v Kamennej sále SVU – v GALÉRII UMEĽKA.

WORLD DAY OF ARTS SVU joins the World Day of Arts by presentation of activities of its associations as well as by everything related to visual arts. Its actually a day, April 15, when Leonardo da Vinci was born. PRO SCENA has presented at this major event a demonstration exhibition of ŠUJAN a HANÁK and KOCKY/CUBES, at Stone Hall of SVU – UMEĽKA.

WSD 2013 a KONGRES OISTAT CARDIFF Najvýznamnejšou udalosťou bola v septembri popri WSD 2013 v Cardiffe naša účasť na kongrese OISTAT. Mitingu sa zúčastnili Zuzana Hudeková a Naďa Šimunová.

WSD 2013 and CONGRESS OISTAT The most significant event, in addition to WSD 2013 in Cardiff, has been our participation at the congress OISTAT in September 2013. Meeting has been attended by Zuzana Hudeková a Naďa Šimunová.

20

21

WSD 2013 Cardiff 8-12. 9. 2013

What does it mean WSD?

Popri Pražskom Quadrienále (ďalej len PQ), ktoré sa považuje za najdôležitejšiu udalosť v dani svetovej divadelnej scénografie, architektúry a technológie, existuje veľmi podobné, aj keď oveľa komornejšie podujatie s názvom „World stage design“ (ďalej len WSD). WSD sa koná taktiež každé 4 roky presne medzi jednotlivými ročníkmi PQ. Na rozdiel od PQ, ktoré má stálu základňu v Prahe, WSD sa koná vždy na inom kontinente, v inom štáte a meste. Jednotlivé krajiny dostanú šancu uchádzať sa o host'ovanie WSD podobným štýlom ako je to pri organizácii Olympijských hier. Pri našom pobyte sme sa stali svedkami aj takýchto prezentácií a musím prezradiť že všetky štyri krajiny, ktoré bojovali o host'ovanie WSD 2017 boli veľmi krásne a exotické, takže je sa na čo tešiť. Spolu s kolegyňou Nad'ou Šimunovou sme boli veľmi radi, že sme sa mohli konečne aj my zúčastniť tohto príjemného podujatia a najmä zviditeľniť prácu PRO SCENY na medzinárodnej scéne. A to všetko vďaka podpore MK SR a programu Pro Slovakia, ktorí nás finančne podporili. WSD 2013 sa tentokrát konalo v čarovnom a zároveň veľmi modernom meste Cardiff, ktoré je hlavným mestom Walesu. Celá výstava, konferencie, workshopy, scenofest ako aj divadelné predstavenia sa konali pod jednou strechou architektonicky veľmi zaujímavej novej budovy „Royal Welsh College of Music & Drama“.

Výstava

Organizácia výstavy bola úplne odlišná ako v prípade PQ. Nešlo tu vôbec o prezentáciu krajín, ale len jednotlivcov, ktorí prejavili záujem vystavovať na svetovej úrovni a poslali komisii svoje portfólio. Komisia vybrala 100 najzaujímavejších scénografií, kostýmov, performancií a inštalácií, ktoré boli vystavené a neskôr hodnotené odbornou komisiou, ktorá na konci celého podujatia rozhodla, komu odovzdá cenu za najlepšie dielo v rôznych kategóriách. Bolo evidentné že koncepcia výstavy uprednostnila inovatívne a netradičné postupy umenia scénografie. Videli sme veľa site-specific projektov ako aj spájanie nových technológií v scénografií aj v kostýme. Výstava bola veľmi kompaktná a príjemne spracovaná. Veľmi nás potešilo keď sme sa dozvedeli, že naša favoritka Sophie Jump (UK), ktorej práca sa nám od začiatku najviac páčila, sa stala celkovou víťazkou WSD 2013.

Kongres OISTAT

Hlavným dôvodom našej cesty bola účasť a prezentácia PRO SCENY na kongrese medzinárodnej organizácie OISTAT.

Pohľad do histórie: \$1

OISTAT - Medzinárodná Organizácia Scénografov, Divadelných Architektov a Technikov bola založená v roku 1968. Základnou činnosťou OISTAT je práca v šiestich výboroch: ARCHITEKTÚRA, VZDELÁVANIE a ŠKOLSTVO, VÝSKUM, SCÉNICKÝ DIZAJN, PUBLIKÁCIA a KOMUNIKÁCIA, TECHNOLÓGIA. Jedným z iniciátorov, zakladateľov a prezidentom bol profesor Ladislav Vychodil. Bývalé Československo bolo jej významným členom a vzorom pre celý svet. Udalosti za posledných dvadsať rokov sa vyvinuli tak, že Slovensko o toto členstvo prišlo. Pri zakladaní občianskeho združenia PRO SCENA bolo jedným z hlavných cieľov obnoviť členstvo a zastúpenie slovenskej scénografie v OISTATE. Na PQ11 v Prahe sa PRO SCENA po prvý krát prezentovala ako centrum OISTAT na Slovensku. Komisia bola týmto nápadom veľmi nadšená a PRO SCENU akceptovala ako čakateľov na riadne členstvo, ktorých činnosť následne sledovala dva roky.

Späť do Cardiffu:

Práve kongres OISTAT v rámci WSD2013 mal byť pre PRO SCENU, jej členstvo a budúcnosť fungovania na medzinárodnej pôde kľúčovým podujatím. Boli sme vyzvaní predstúpiť pred komisiu a vedenie OISTAT, odprezentovať činnosť, ciele a členov združenia, aby sme preukázali našu spôsobilosť stať sa momentálne jediným zástupcom OISTAT na Slovensku. Pripravili sme sa, urobili prezentáciu a v utorok 10. 9. okolo 16.00 som vyšla na pódium a pred komisiou a ostatnými členmi v hľadisku som sa snažila predstaviť PRO SCENU v tom najlepšom svetle. Okrem mňa vystúpili ešte ďalší traja uchádzači. Hlasovanie o našom prijatí sa konalo hneď po tom. Nad hlavami všetkých členov sa objavili len zelené lístky, čo pre nás znamenalo jednoznačné ANO! V tú chvíľu sa PRO SCENA stala oficiálnym a zatiaľ jediným centrom OISTAT na Slovensku. Celá komisia na čele s prezidentom nám prišla osobne zažratulovať a neskryvali nadšenie z prezentácie a úspešného návratu slovenskej scénografie na medzinárodnú pôdu. Zastavovali sa pri nás členovia z rôznych krajín a veľmi sa zaujímali o možnosti spolupráce, máme množstvo kontaktov. Keď však vzrušenie a eufória z celej udalosti opadla, oblihal nás pocit zodpovednosti a uvedomili sme si všetky úlohy a povinnosti, ktoré z členstva vyplývajú.

Sprievodné podujatia

Okrem výstavy a kongresu sa nám počas nášho krátkeho pobytu podarilo pozrieť si dve pohybové performancie a zúčastniť sa veľmi príjemných, neformálnych a netradične spracovaných rozhovorov Pamelu Howard s rôznymi divadelnými umelcami. Preberala sa napríklad moderná operná réžia (ROCC) a svetelný dizajn ako nosný scénografický prvok (Yaron Abulafia) a Pamela nám veľmi vtipným a záhadným spôsobom predstavila aj „duchovú“ anglickej top scénografie minulosti.

Po návrate

V tejto časti sa pokúsím stručne a jasne zhrnúť, čo to všetko, čo sa udialo v Cardiffe vlastne pre PRO SCENU znamená.

V prvom rade vznikla v rámci PRO SCENY jedna úplne samostatná inštitúcia a to Slovenské centrum OISTAT. Takáto inštitúcia potrebuje zostaviť tím ľudí, ktorí budú zodpovední za jej fungovanie a komunikáciu so zahraničím. Keďže ide o serióznu prácu musia byť ľudia, ktorí pre inštitúciu pracujú finančne ohodnotení a musia mať čas, prostriedky, schopnosť a chuť cestovať a komunikovať so zahraničnými partnermi. Centrum OISTAT nemôže len pasívne navštevovať podujatia, ktoré organizujú iné centrá a členovia, našou povinnosťou je z času na čas a samozrejme v rámci našich možností vymyslieť a host'ovať podujatie, ktoré by malo celosvetový význam, a ktoré by zviditeľnilo slovenskú scénografiu, divadelnú architektúru, technológie, či vzdelávanie. OISTAT organizuje počas roka množstvo zaujímavých kongresov, konferencií a výstav, kde sa stretávajú profesionáli z rôznych oblastí a pre náš tím je rovnako dôležité sa na týchto podujatiach zúčastňovať, ako aj aktívne sa zapájať a vystupovať s ponukou prednášky, semináru, či workshopu.

V minulej ročenke boli zverejnené mená a kontakty na členov národného centra OISTAT, ktorí sú zodpovední za jednotlivé odvetvia. Pomaly sa snažíme činnosť centra priviesť k životu a som veľmi rada, že sa našli takí, ktorí sa začali aktívne zapájať a dúfam, že sa k nám pridajú ďalší, aby sme zostavili kvalitný profesionálny tím, ktorý bude reprezentovať našu prácu doma aj v zahraničí. V najbližšej dobe je našim cieľom sa aktívne pripraviť a zapojiť do všetkých podujatí PQ15. Týmto by som chcela oslovit' aj tú mladšiu generáciu, ak by mali nejaké nápady, postrehy a zaujímavé činnosti, o ktorých by sme mali vedieť, alebo ak sa chcú aktívne zapojiť a zaraďiť do tímu centra OISTAT, nech ma kontaktujú.

Teším sa na spoluprácu a ďalšiu budúcnosť Centra OISTAT - PRO SCENA.

Zuzana Hudeková

SHOWTECH 2013 BERLÍN

V júni 2013 som mal možnosť, vďaka grantu MK SR v programe Pro Slovakia, zúčastniť sa na výstave spojenjej s kongresom o divadelných a filmových technológiách a technikách SHOWTECH v Berlíne.

Vzhľadom nato, že túto správu píšem s pomerne veľkým časovým odstupom, budem reportovať o tých zaujímavejších veciach.

Jedna z vecí, ktorú si určite pamätám bolo teplo, neskutočné teplo vo vlaku a horúčavy v Berlíne. Nič to ale nezmenilo na úžasnom zážitku z výstavy, na ktorej bolo možné objaviť neuveriteľne široké portfólio techniky, ktorá nám scénografom a architektom pomáha zrealizovať naše vízie.

Zástupcovia jednotlivých stánkov a expozícií boli veľmi ochotní a na moje prekvapenie, okrem predstavenia celého produktového portfólia, čo robili pri každej zastávke, sa podelili aj o čiastočné know how, výrobné postupy a samozrejme aj chlebičky či kávu. O know how a výrobu som sa začal zaujímať potom, čo som začal zisťovať ceny. Diskusia o cenách veľmi rýchlo prešla do môjho podvedomého záujmu, ako to lacnejšie a efektívnejšie vyrobiť v slovenských podmienkach, vzhľadom na fakt, že na jeden ľubovoľný pohybový mechanizmus by som potreboval rozpočet troch našich scén spolu.

Samotné prednášky boli pomerne presne zamerané na divadelných 'profesistov', svetlo, zvuk, ovládanie javiska a vysoko špecializované činnosti.

Samotné prednášky neboli určené pre scénografov, ale bolo prínosom sa ich zúčastniť a vidieť, ako profesionálne pracujú technici v divadlách a aký obrovský posun vpred nastáva v javiskovej technike.

Jedna z prezentácií, pre mňa veľmi aktuálna, bola o svetle. ARRI malo výbornú prezentáciu svojich produktov, kde sa dali jednotlivito odskúšať rôzne druhy osvetlenia a napriek tomu, že to je filmová technológia, si myslím, že má veľký potenciál nahradiť v určitých stupňoch klasické divadelné svietenie.

Z vecí, ktoré ma zaujali, by som spomenul tieto firmy a ich produkty:

Architektúra www.design-composite.at - kompozitné efektové plasty
Spoločnosť 'visual act' (www.visualact.se), ktorá sa zaoberá divadelnou technológiou, pohyb a ovládanie scény, výborne patenty.

Alfa systém - stagesystem.it ponúkajú návštevníkom divadiel skrytú hydrauliku a mechaniku pohyblivých častí scény a pódia.

Scénografia www.hof-alutec.com - výroba trussov na mieru

www.trekwerk.com - šikovník výroba mechaniky, najelegantnejšia prezentácia.

www.theaterbaukasten.com ponúka extrémne ľahké a pevné modułárne konštrukcie pre stavbu scén a pódíí

k tomuto sa viaže aj firma 2m, ktorá dodáva praktikábové a trussovú systémy

www.green-motion.de - výroba a ovládanie točníc

Ak poterbujete niečím točiť - www.bumat.com

Média www.coolux.com - pandoras box

FlexScreen.eu neponúka sice nič nové, ohybné a mäkké LED obrazovky či LED siete poznáme už dávno, čo bolo však zaujímavé na tomto stánku boli kombinácie LED s fóliami rôznych optických vlastností.

Svetlo www.lth-gmbh.de arri.com

Okrem samotných technológií boli na výstave prezentované aj združenia, medzi inými aj OISTAT, kde som sa stretol s pánom Jeromom Maeckelberghom a mal som možnosť nazrieť do všetkých nových publikácií.

Slovensko nebolo zastúpené na SHOWTECHu žiadnou produkciou alebo združením, ale väčšina z vystavovateľov o slovenskom divadle vedela a každý z nich mal záujem o partnerstvo, samozrejme nie umelecké, ale obchodné.

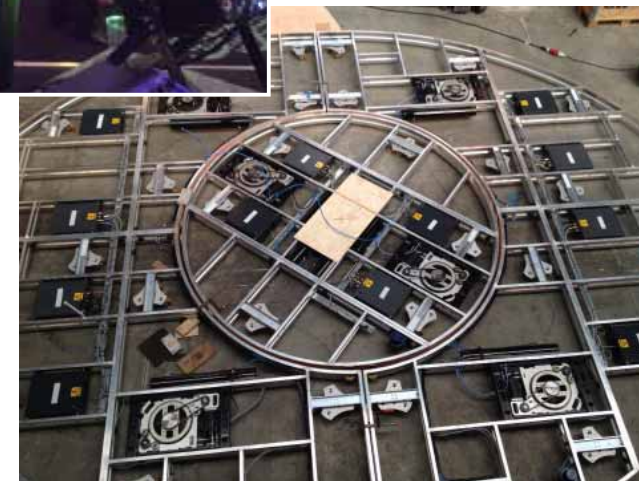
Ondrej Zachar

SHOWTECH 2013 BERLÍN Na

konferenciu OISTAT Technology Commission do Berlína sme vyslali mladého kolegu Ondreja Zachara. Zároveň tam v dňoch medzi 18. a 20. júnom 2013 prebiehala medzinárodná výstava SHOWTECH, ktorá vždy prezentuje najnovšie trendy v oblasti technológií použiteľných pre produkcie performatívneho umenia, filmu, divadla.

SHOWTECH 2013 BERLÍN

We have delegated a young colleague Ondrej Zachar to the conference OISTAT Technology Commission in Berlin. At the same time, between June 18 and 20, 2013, an International Exhibition SHOWTECH, which always presents the latest trends in the field of technologies applicable for productions of performance art, film and theatre, has taken place.

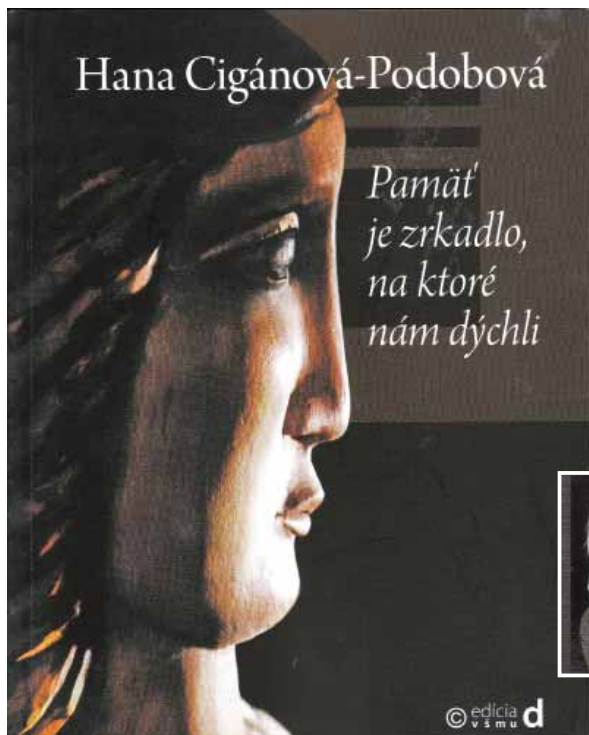

ČO NÁM NEUŠLO...

KNIHA...

*PAMÄŤ JE ZRKADLO, NA KTORÉ NÁM
DÝCHLI*

Osobná i historická rekapitulácia autorky knihy HANY CIGÁNOVEJ – PODOBOVEJ obdobia premeny českého a slovenského bábkového divadla poslednej tretiny minulého storočia, hľadanie nového priestoru a podoby moderného syntetického bábkového divadla, ktoré v spojení so živým hercom na javisku v novej dramaturgii oslovovalo rovnako dospelého aj detského diváka.

WHAT HAVEN'T GOT AWAY FROM US

A BOOK

*MEMORY IS A MIRROR ON WHICH THEY
BREATED*

Personal and historical recapitulation of author's, HANA Cigánová – Podobová, book regarding a transformation of Czech and Slovak puppet theater within the last third of a previous century, finding a new space and modern synthetic form of puppet theater, which in conjunction with a live actor on stage in a new dramaturgy has been addressed to the same adult as well as children's audience.

26

VÝSTAVA...

LUDMILA PODOBOVÁ –
BROZMANOVÁ

8. 12. 1912 – 25. 10. 2002

HANA CIGÁNOVÁ – PODOBOVÁ
autorsky spolupracovala na výstave,
ktorú zrealizovali Divadelný ústav
Bratislava a Slovenské národné
divadlo, venovanej zakladateľskej
osobnosti slovenského divadelného kostýmu.
Vernisáž bola 25. 4. 2013 v Historickej budove
SND.

AN EXHIBITION

LUDMILA PODOBOVÁ –
BROZMANOVÁ

8. 12. 1912 – 25. 10. 2002

HANA CIGÁNOVÁ – PODOBOVÁ
has cooperated in the exhibition,
which has been implemented by
Theatre Institute in Bratislava and
Slovak National Theatre, dedicated to
the founder of Slovak theater costume design.
The vernissage has taken place on 25. 4. 2013 in
a historical building of Slovak National Theatre.

27

DIVADELNÁ NITRA...

NOMINÁCIE a OCENENIE DOSKY 2013

Nominovaní boli:

TOM CILLER za scénu k inscenácii *Matkina guráž* v Činohre SND

MARIJA HAVRAN za kostýmy v inscenácii *Plešatá speváčka* v Divadle Andreja Bagara v Nitre

PETER ČANECKÝ za kostýmy v inscenácii *Bratia Karamazovci* v Činohre SND

KATARÍNA HOLKOVÁ za kostýmy k inscenácii *Holokaust* v Divadle Arena.

Ocenenie DOSKY 2013 získal tento rok Peter Čanecký za návrhy kostýmov do inscenácie podľa románu F. M. Dostojevského, *Bratia Karamazovci*.

Tešíme sa z jeho úspechu a gratulujeme.

THE INTERNATIONAL FESTIVAL DIVADELNÁ NITRA

NOMINATIONS AND AWARDS DOSKY 2012

The nominees were:

Tom Ciller for the scene in staging *Mother's Courage* in SND

Marija Havran for costume design in the staging *Bald Singer* in Theatre Andrej Bagar Nitra

Peter Čanecký for costume design for *The Brothers Karamazov* in SND

Katarína Holková for costume design in staging *Holocaust* in Theatre Arena.

Peter Čanecký has won the award DOSKY 2013 this year for costume design in staging *The Brothers Karamazov*, based on the novel from F. M. Dostoevsky.

We feel delighted by his success and congratulate.

WORLD SCENOGRAPHY

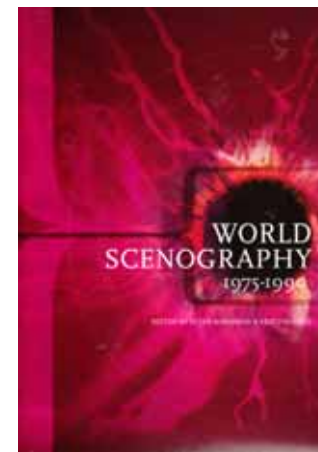
1975 - 1990

Ďalší malý úspech je účasť prof. Ladislava Vychodila v encyklopédii WORLD SCENOGRAPHY 1975 - 1990 vydanou Petrom McKinnonom a Ericom Fieldingom, OISTAT. Zvlášť milé je ich podakovanie združeniu PRO SCENA a prispievateľom - Nadi Šimunovej.

WORLD SCENOGRAPHY

1975 - 1990

Another small success is the participation of Professor Ladislav Vychodil within the encyclopedia - WORLD SCENOGRAPHY 1975 - 1990, issued by Peter McKinnon and Eric Fielding, OISTAT. Particularly nice it's their acknowledgement and "thank you" specifically to PRO SCENA Association and to a contributor Nada Šimunová.

28

PREDNÁŠKA...

BORIS KUDLIČKA

11. 11. 2013 o 11.00 hod. na katedru scénografie na VŠMU prišiel vzácny hosť, náš kolega zo zahraničia, Boris Kudlička. Podelil sa s nami o neuveriteľné skúsenosti a poznatky zo svojej praxe zo sveta.

A LECTURE

BORIS KUDLIČKA

On November 11, 2013, at 11am the department of scenography at VŠMU had a pleasure to welcome a valuable guest, our colleague from outland, Boris Kudlička. He has shared with us an incredible experience and knowledge from his worldwide experience.

Za združenie PRO SCENA
Nada Šimunová

29